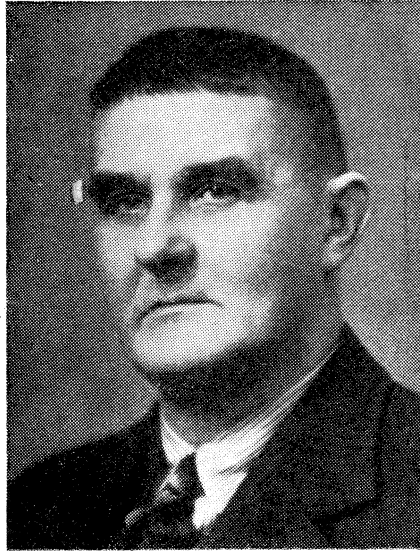

Katsauksia

Professori T. Lehtisalo 70-vuotias

Kesäkuun 16:ntena 1957 ennätti seitsemän vuosikymmenen ikään Helsingin yliopiston täysinpalvellut samojedilaisen kieli- ja kansatieteen dosentti, professori TOIVO VILHO LEHTISALO. Kun hän täytti kuusikymmentä vuotta, Virittäjä omisti hänen kunniakseen yhdennenkoudentta vuosikertansa toisen vihon, jonka alussa hahmoteltiin juhlittavan siihenastista tieteellistä toimintaa. Lehtisaloon asema samojedologian johtomiehenä on kuluneen vuosikymmenen mittaan yhä vankentunut, sillä nyt ovat eräät hänen elämäntyönsä suuriarvoiset tulokset koko maailman oppineiden tavoitettavissa: puolenviidettä vuosikymmentä sitten rasittavilla arktisilla matkoilla muistiin merkityt laajat jurakkisamojedilaiset aineskokoelmat

ovat ilmestyneet Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisusarjoissa kerääjän itsensä taitavasti toimittamina.

Ensiksi, jo vuonna 1947, tuli julkisuuteen muhkea, yli 600-sivuinen koelma jurakkilaista kansanrunoutta, »Juraksamojedische Volksdichtung». Sen synty- ja sankaritarinat, aikuisten ja lasten sadut, šamaaninlaulut, loitukset, rukoukset ja arvoitukset ovat ainituolatuinen aarreaitta niin folkloristeille ja mytologeille kuin lingvisteillekin. Teos on ylivoimaisesti laajin samojedilaisen kansanrunouden alalta ilmestynyt, ja luultavaa on, ettei folklore enää verso jurakkien autioilla tundroilla samanlaisena ja yhtä monimuotoisena kuin puolisen vuosisataa sitten. Eri maiden tutkijat turvautuvat ehtimiseen tähän Lehtisaloon kir-

jaan, eikä ihmekään, sillä onhan se alansa päälähteitä.

Varmaan vieläkin ahkerampaan käyttöön on jo joutunut vuonna 1956 ilmestynyt Lehtisalons jurakin sanakirja, »Juraksamojedisches Wörterbuch». Tämän teoksen kuudelle sadalle isolle sivulle mahtuu arviolta runsaat 5 000 sana-artikkelia, monet niistä sangen laajoja, kosolti luontevia esimerkkilauseita sisältäviä. Seikkaperäinen saksankielinen hakemisto vie 80 nelipalstaista petiitisivua! Tutkijan suuresta tarkkuudesta vakuuttuu vaikkapa vilkkaamalla hakemistosta, miten tavattoman runsaasti hän on merkinnyt muistiin jurakeille erinomaisen keskeistä poro- ja poronhoitoterminologiaa. Ei tarvitse välttämättä olla samojedilaisen tai uralilaisen sanahistorian tutkija tai harrastaja löytääkseen Lehtisalons uusimmasta suurteoksesta mielenkiintoisia yksityiskohtia. Esimerkiksi ketä tahansa semanttikkaa kirjan sana-artikkelit houkuttelevat viehättäviin retkeilyihin. »Juraksamojedisches Wörterbuch» on sikäli etymologinen, että siinä on osoitettu, mitkä sanat ovat lainaa lähinaapureilta, venäläisiltä ja ostakeilta. — Tutkimuksen historian kannalta kerrassaan erikoislaatuinen dokumentti on teoksen esipuheen alkuun sijoitettu toistasataasivuinen varsin seikkaperäinen matkakertomus. Siitä avautuu näköaloja — paitsi tietysti tutkimusmatkailijan omaan psyykeen — myös siihen pohjoisvenäläiseen ja siperialaiseen miljööhön, jota ei enää sellaisenaan liene olemassa. Aivan viime vuosikymmenet ovat näet olleet jurakien kuten useimpien muidenkin Neuvostoliiton vähemmistökansojen elämässä perinpohjaisten mullistusten aikaa, kuten käy selvästi ilmi vastikään ilmestyneestä Neuvostoliiton tiedeakatemian suuresta teoksesta »Sipe-

rian kansat». Kolhooseja on perustettu autoille tundroille ja monikeroksia kulttuuritaloja on kohonnut jurakkialueen keskuspaikkoihin. Yhdenäiseen kouluvaateparteen sonnustautuneet samojedilapset saavat nyt monipuolista ohjausta omissa sisäoppilaitoksissaan, joiden äärellä mainitaan olevan runsaat kirjastot, niissä melkoisesti jurakinkielisiäkin teoksia. Lehtisalons noista seuduista piirtämä lähes puolen vuosisadan takainen kuva on tyystin toisenlainen, ja ainesjulkaisuihinsa hän on tallentanut arktisen elämänmuodon, joka eräiltä olennaisilta osiltaan on tuomittu häviämään.

Professori Lehtisalo ei ole ainoastaan tarkka ja tunnollinen kenttätyömies, tieteellisen aineiston kerääjä — Virittäjän piirissä on syytä muistaa myös hänen 1920-luvulla kotipitäjästään Pöytyältä muistiin merkitsemänsä suursanasto —, vaan hän on lisäksi erittäin laajatietoinen ja avaroilla aloilla liikkuva monipuolinen tutkija, paitsi kielimies myös etnologi ja folkloristi. Vaikka keräelmien työläs painokuntoon saattaminen ja painattaminen on vaatinut vuosikymmenien tiukkaa keskittymistä, Lehtisalo on kaiken aikaa kypsynyt myös kauan vireillä olleita tutkimuksiaan. Universaaliset sanavertailut, jotka häntä eräaseen aikaan suuresti viehättivät, lienevät siirtyneet taka-alalle, ja tutkija on jälleen keskittänyt päähuomiionsa samojedikielten vertailevan muoto-opin valmistamiseen. Vielä ei siis ole aika lopullisen arvioinnin esittämiseen Lehtisalons ansiokkaan tutkijantoiminnan tuloksista.

Virittäjä pyytää saada esittää hie-man myöhästyneet onnentoivotuksensa kansainvälistä mainetta nauttivalle uralistille, joka on kestäväällä tavalla kirjoittanut nimensä tutkimusalansa historiaan.

A. J. J.